

Şükrü
DİLAVER

koceali@kocealihaber.com

İhracat İklim Endeksi: İhracat direncimiz

Türkiye ekonomisinin can damarı olan ihracat, 2025 yılına küresel ve yerel bir dizi zorlu sınavla girmiştir. İhracat İklim Endeksi, bu sınavın sonuçlarını sektörel bazda ölçen kritik bir barometredir. "0" ile "100" arasında değer alan endeks, 100'e yaklaşıpça ihracatın geniş bir sektörel temele yayıldığı ve ekonominin dış şoklara karşı daha dayanıklı olduğunu gösterir. 50,0 eşik değerinin üzerinde ölçülen her değer ihracat ikliminde iyileşme olduğunu, 50,0 eşik değerinin altında ölçülen değerler ise bazılmaya işaret etmektedir. İhracat İklim Endeksi, ulusal pmi (Satışına Yönelicileri Endeksleri) üretim endekslerinin bir araya getirilerek ağırlıklandırılmasıyla hesaplanmaktadır. Bugünkü yazımızda, 2025 Eylül ayı itibarıyla Türkiye'nin İhracat Yayılm ve İklim Endeksi'ni, küresel ticaret durumuna, maliyet enflasyonu ve yapısal sorunlar ışığında analiz etmek ve çözüm önerileri sunmak istiyorum.

2025 Eylül Ayında ISO İhracat İklimi ve İhracat Yayılm Endeksleri, Zorlu Koşullarda Direnci:

ISO, Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) ve TÜİK verilerine göre, ISO İhracat İklim Endeksi Eylül 2025 verilerine göre 51,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Son 15 ayın tepe noktası olan 51,9'a Ağustos 2025 tarihinde yükselen ihracat iklim endeksi hafif bir düşüşe rağmen dış talep koşullarında ilmi iyileşme sinyali veremeye devam etmektedir. Böylece mevcut güçlenme eğilimi 21'inci aya ulaşmıştır.

İhracat yayılım endeksi, ihracattaki artış yada azalışın genelle mi yayıldığı, hangi sektörlerde artış hangi sektörlerde azalış olduğunu göstermektedir. Yapılan hesaplamalar göstermektedir ki ihracat yayılım endeksi pandemi sonrası dönemdeki çift haneli büyümeden 2022 ortalarından itibaren küçük çaplı büyümelere geçmiştir, genellikle tek haneli ve ihracatın artışına sebebiyet veren sektörlerin sayısı azalarak yoluna devam etmektedir. Bu değerler geçen yıla göre genel ihracat verilerinde bir iyileşme olsa da, arka planında derinleşen yapısal zorluklar ve belli bazı sektörlerin katkısı ile genel ihracat verilerinde artış olduğunu göstermektedir.

Sektörel Analiz: Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri

1. Verimlilik Açığı ve İthalata Bağımlılık Kısır Dönüş:

Türk ihracatının en temel yapısal sorunu, özellikle KOBİ'ler düzeyinde düşük verimlilik ve yüksek ithal ara mali bağımlılığıdır. Bu durum:

- Döviz kuru şoklarının doğrudan maliyetlere yansımaya
- Küresel tedarik zinciri darboğazlarının ihracatı doğrudan kesintiye uğratmasına
- Kar marjlarının aşındığı dönemlerde rekabet gücünün hızla kaybolmasına yol açmaktadır.

2. KOBİlerin Çok Boyutlu Mücadelesi:

Mikro ve küçük ölçekli işletmeler, maliyet artışlarını fiyatlarına yansıtamamanın yanı sıra:

- Dijital dönüşüm ve otomasyon yatırımlarına kaynak ayırmakta zorlanmakta
- Nitelikli işgücü bulma ve tutma konusunda büyük firmalarla rekabet edememekte
- İthal ara mali ikamesi geliştirecek Ar-Ge altyapısından yoksun bulunmaktadır.

3. ABD-Çin Ticaret Savaşlarının İkili Etkisi:

ABD'nin Çin'e yönelik artan gümrük vergileri, Türkiye için hem risk hem de fırsat yaratmıştır. Çin'in agresif ihracat hamleleri, Avrupa pazarında fiyat baskısı oluşturunca, Türkiye'nin "ikame üs" olarak konumlanma fırsatı da doğurmaktadır.

Çözüm Önerileri, Yapısal Dönüşüm için Beş Anahtar Eksen:

1. Verimlilik Devrimi ve Dijital Dönüşüm:

- KOBİlerin otomasyon, yapay zeka ve dijital üretim sistemleri yatırımları için %50'ye varan hibe destekleri sağlanmalı
- Bölgesel "Dijital Dönüşüm Merkezleri" kurularak KOBİlerin ileri üretim teknolojilerine erişimi kolaylaştırılmalı
- Verimlilik artış hedefleyen firmalara vergi indirim uygulanmalı

2. İthal Bağımlılığı Kırma Stratejisi:

- Yerli ara mali üretimini teşvik için "Yerli Tedarik Geliştirme Programı" başlatılmalı
- Kritik sektörlerde (elektronik, ilaç hammaddesi, özel kimyasallar) yerli üretim için 5 yıllık vergi muafiyeti getirilmeli
- Üniversite-sanayi işbirliğiyle "İthal İkame Ar-Ge Laboratuvarları" kurulmalı

3. KOBİ Odaklı Finansman ve Pazar Erişimi:

- İhracatta sıkıranı büyüme gösteren KOBİ'ler için "düşük maliyetli uzun vadeli fon" mekanizması oluşturulmalı
- KOBİlerin e-ihracat ve dijital pazaryeri maliyetlerinin önemli bir yüzdesi (örneğin %70'i) hibe edilmeli
- Her bir KOBİ'ye özel "pazar çeşitlendirme danışman" atanmalı

4. Nitelikli İnsan Kaynağı Gelişimi:

- Mesleki eğitim müfredatı "dijital üretim" ve "yerli imalat" odaklı yenilenmeli
- İhracatçı firmalarda çalışanlar için "verimlilik sertifikası programları" başlatılmalı
- Mühendis ve teknisyen istihdam eden KOBİlere 2 yıllık sigorta primi desteği sağlanmalı

5. Sektörel Odaklı Dönüşüm Programları:

- Emek yoğun sektörler için "teknoloji yoğun ürün dönüşüm yol haritası (roadmap'i)" hazırlanmalı
- Her ilin rekabet avantajına göre "sektörel verimlilik kümelenmeleri" oluşturulmalı
- Yüksek teknoloji ürün ihraç eden firmalara özel döviz kuru koruması getirilmeli

2025 Eylül ayında 51,7 olarak ölçülen ISO İhracat İklimi Endeksi, Türkiye ihracatının zorlu koşullarda direnci gösterdiğini kanıtlamıştır. Ancak bu direncin sürdürülebilir olması için verimlilik artış ve ithal bağımlılığın azaltılması kritik önem taşımaktadır. Önümüzdeki dönemde başarı, yalnızca pazar çeşitlendirmesiyle değil, üretim yapısının dönüşümüyle gelecektir. KOBİlerin dijitalleşme ve verimlilik hamlesi, ithal ara mali bağımlılığın kırılması ve nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi, İhracat İklim Endeksi'nin daha yüksek seviyelere kalıcı olarak yerleşmesinin temel koşuludur.

Türkiye'nin ihracat yolculuğu, artık "mücadele" ziyade "nitelik", "hayatta" ziyade "değer" ve "bağımlıktan" "özgürlük" üzerine inşa edilmelidir. Kasaca Türkiye **sanayide** dönüşümü "yaratıcı yıkım" olarak tanımlayabileceğimiz bir şekilde dönüştürerek büyümesini gerçekleştirecektir. Bu dönüşüm, Türkiye'yi küresel tedarik zincirlerinde daha güvenilir ve vazgeçilmez bir partner haline getirecektir.